

Luka Savić (Ljubljana)

UČITI UČITELJA – METODA POUČEVANJA NA BAUHAUSU IN BLACK MOUNTAIN COLLEGEU

UVOD

Čeprav je šola Bauhaus dobro znana, jo večina ljudi pozna kot stil, ki se je uveljavil zlasti v oblikovanju in arhitekturi, manj pa vemo o vplivih, ki so tudi drugače povezani z Bauhausom. Namen tega članka je predvsem razširiti obzorje glede najpomembnejšega aspekta šole Bauhaus. Ta aspekt je zagotovo revolucionarni pristop k poučevanju umetnosti¹. Glede relevantnosti stila, danes formuliranega in populariziranega kot »manj je več«, se lahko strinjamo ali ne. Zagotovo pa je bila šola revolucionarna in pomembna na področju izobraževanja. Ideja šole se je po nacističnem prevzemu Nemčije preselila tudi v Ameriko, kjer sta nastali dve fakulteti: Novi Bauhaus², ki ga je ustanovil Moholy-Nagy, se je nahajal v Chicagu, druga fakulteta, kjer je poučeval Josef Albers, pa je svoje mesto našla v Severni Karolini. To je bil Black Mountain College, kjer je na povabilo Johna Andrewa Ricea poučeval morda najboljši študent Bauhauusa, Albers. Black Mountain College je deloma prevzel model izobraževanja od svoje predhodnice, nekaj pa je dodal sam. V članku bom primerjal šolo oblikovanja Bauhaus in Black Mountain College in pokazal, kdo ter kaj je vplivalo na nastanek teh dveh naprednih metod izobraževanja.

INDUSTRIJA IN CEH

Poučevanje umetnosti se je v 20. stoletju hkrati s spremembo celotnega šolskega sistema radikalno spremenilo. Eden izmed razlogov za spremembo metode poučevanja umetnosti je bila ravno sprememba paradigme umetnosti, ki se je začela v 20. stoletju z avantgardami. Najodmevnejšo revolucijo na področju izobraževanja umetnosti je zagotovo naredila šola Bauhaus. Ustanovitelj šole Walter Gropius je bil zelo uspešen arhitekt, ki je bil star šele

1 Čeprav je treba razumeti, da so na Bauhausu verjeli v to, da se umetnosti ne da naučiti in zato je bil na fakulteti poudarek na obrtniškem delu umetnosti.

2 Novega Bauhauusa na tem testu ne bom analiziral, ker se mi zdi v principu preveč blizu Bauhausu. Težko bi povedali kaj bistveno drugačnega ali novega, kar ni zaobjeto že v obravnavi prvotnega Bauhauusa.

šestintrideset let, ko je Bauhaus prvič zaživel. Odmevna je bila tudi Gropiusova poroka z vdovo velikega komponista Gustava Mahlerja. Kot pravi Frank Whitford, je bila privolitev Alme Mahler v poroko z Gropiusom veliko priznanje za mladega arhitekta. Poleg tega, da je bil človek z velikim ugledom, je bil tudi velik vizionar in mislec, ki je dobro razumel probleme takratne družbe. Na vsak način se je izogibal politiki, in čeprav je bil del levičarske umetniške skupine z imenom *Novembergruppe*, se nikoli ni opredeljeval za eno politično stranko – zagovarjal je apolitično držo. Na tej ideji je osnoval šolo, saj je na nek način razumel, da je z identifikacijo z neko politično opcijo človeku odvzeta svoboda mišljenja (Whiteford 1988: 29–39).

Bauhaus je bil utopični projekt, ki je želel na novo postaviti temelje izobraževanja in s tem tudi temelje družbe. Marx je v svojih *Enajstih tezah o Feuerbachu* zapisal lucidno idejo, ki so jo potem obdelovali tudi francoski strukturalisti, na primer Louis Althusser. V svoji tretji tezi Marx zapiše: »Materialistični nauk, da so ljudje proizvodi razmerij in vzgoje, spremenjeni ljudje torej proizvodi drugih razmerij in spremenjene vzgoje, pozablja, da spreminjajo razmere prav ljudje sami in da je treba vzgojitelja samega vzgojiti« (Marx 1956: 59). Na nek način je Bauhaus spreminjal družbo s tem, ko so se spreminjala »razmerja« v izobraževalnem sistemu. Vsaka šola namreč proizvaja subjekt, ki se skozi izobraževalni proces interpolira v določen ideološki način delovanja. Na Bauhausu so opozarjali, da je predhodni način produkcije subjekta potrebno zamenjati z novim načinom, kjer se bo študent naučil »misliti s svojo glavo«.

Eden izmed prvih ukrepov spremembe izobraževalnega sistema je bil na jezikovni ravni. Gropius sam ni odobral besede profesor, ker je bila zanj ta beseda preveč akademska. Na Bauhausu so profesorje klicali mojstri in učence vajenci. Latinsko »dierum«, nemško »Wandergeselle«, pojem, ki bi ga lahko v slovenščino prevajali kot »pomočnik«, je prav tako igral pomembno vlogo v izobraževanju na Bauhausu. Gropius je učilnice preimenoval v delavnice in učitelji so bili mojstri specifičnih delavnic, na primer Moholy-Nagy je bil mojster kovinske delavnice. Že iz uporabe pojmov gre razbrati, da je Gropius del sistema izobraževanja prevzel od srednjeveških cehov. V manifestu in programu Bauhauusa je zapisal, da moramo »ustvariti nov ceh obrtnikov brez klasifikacijske razlike, ki je naredila arogantno bariero med obrtniki in umetniki«³.

3 Ang. Let us then create a new guild of craftsmen without the class distinctions that raise an arrogant barrier between craftsman and artist!

Zagovarjal je idejo, da med umetniki in obrtniki ni razlike in da se lahko v izobraževanje umetnosti uvede stare principe poučevanja, kakršni so veljali v obrtniških delavnicah. Gropius je naredil nekaj novega s tem, da se je deloma vrnil k staremu. Srednjeveški obrtniški cehi so obstajali pred tržnim gospodarstvom, kot ga je zagovarjal na primer Adam Smith. Že zelo zgodaj so obrtniki ugotovili, da bodo njihove delavnice spremenili v tovarne.⁴ Eden izmed njihovih strahov je bila ravno avtomatizacija človeka, ki je nastopila z manufakturnim načinom delitve dela. Po mnenju mnogih ta način dela ubija človekovega duha. Na Bauhausu pa so se borili proti avtomatizaciji človeka in zagovarjali človeka kot celoto. Iz pragmatičnih razlogov se je Bauhaus odločil, da bo sodeloval z veliko industrijo, vendar je bila šola v svoji izvorni ideji urejena kot obrtniške delavnice. Nekateri teoretiki sicer opozarjajo, da je sama ideja proti-industrijske produkcije po nekaj letih popustila; ko se je po povojni ekonomski depresiji nemško gospodarstvo začelo izboljševati, so se na Bauhausu kar hitro prilagodili povpraševanju novih industrij. Leta 1923 so organizirali razstavo *Umetnost in tehnologija*, ki je bila na nek način paradigmatični premik fakultete. Napetost, ki je nastala med industrijo in Bauhausom, je Albers opisal takole: »Industrija je zamenjala ročna orodja s stroji, obrtnike z delavci, individualno produkcijo z masovno produkcijo. Rezultat je konec obrti, industrija pa je naredila zelo malo, da bi nadomestila najboljše kvalitete obrti.«⁵ (Borchardt-Hume 2006: 69). Albers se je zelo dobro zavedal, da Bauhaus že nekaj časa obtožujejo nazadnjaštva v smislu produktov. Močno je zaznal diskrepanco, ki je vladala med željami realnega trga oziroma industrije in produkcijo na Bauhausu. Bauhaus se je zaradi tega počasi začel deliti. Nekateri so zagovarjali prilagoditev trgu, spet drugi so temu nasprotovali. Madžarski umetnik in profesor na Bauhausu László Moholy-Nagy v industriji ni videl sovražnika. Stroje je videl kot moment demokracije, saj jih po njegovem lahko uporablja vsak. Leta 1922 je po telefonu dal napotke neki tovarni, naj izdela pet njegovih slik. Ideja za tem delom je bila čista neosebna produkcija umetniškega dela. *Slike po telefonu* so zanj predstavljale anti-individualistični pristop k umetnosti. Za razliko od Albersa, ki je rahlo nihal, vendar je bil na strani obrti, je Moholy-Nagy videl v industrializaciji zelo velik potencial svobode.

4 Rokodelstvo je bilo še vedno zavezano takemu cehovskemu pravilniku, kakršen se je izoblikoval v poznem srednjem veku. Rokodelec je živel v lastni hiši in v njej je bilo prostora tudi za njegov mali obrat. Mojster je imel po nekaj pomočnikov. Ker je bilo zaposlovanje neizučeni delavcev zakonsko omejeno, obrata ni bilo mogoče razširiti. Razvoj, ki bi pripeljal do velikega podjetja, je bil mogoč samo s selitvijo dela na podeželje, kar so počeli veliki trgovci. Šele z odpravo cehovskih redov v 19. stoletju postaja mogoče, da denimo iz kovačije nastane kovinarsko podjetje (Im Hof 2005: 63).

5 Industry has replaced hand tools with machines, craftsmen with workmen, individual production with mass production. The result is a doom for crafts, through industry, so far has done little to replace the best qualities of crafts.

Poleg spremembe v poimenovanju in nihanjem med industrijskim in obrtniškim principom je bila še ena izmed revolucionarnih idej v načinu izobraževanja zagotovo ideja učenja iz skupnosti. Šola je dajala velik poudarek osebnemu odnosu med učitelji in študenti. Veliko časa so preživeli skupaj, saj so nekateri »mlajši mojstri« živel v kampusu⁶, ki ga je v Dessauu projektiral Gropius. Okoli teh prostorov se je razvila celotna skupnost in simbioza. Med mlajšimi mojstri je v tem kampusu prebival tudi Marcel Breuer. Redno se je tam zadrževal Oskar Schlemmer, ki »je uporabljal to stavbo za svoje odrske kompozicije, in zadnji direktor Bauhausa, Ludwig Mies van der Rohe, je tu učil slikarstvo in ostale predmete« (Kern 2014: 58). Tudi ideja, da prebivaš tam, kjer delaš, je po vsej verjetnosti povezana s srednjeveškimi cehi, saj je bila ena izmed razlik med delom v tovarni in delom v lastni obrtniški delavnici ravno ta, da so bile obrtniške delavnice v domovih obrtnikov. Tudi na ameriški šoli Black Mountain College (BMC) so močno poudarjali pomen skupnosti. Na BMC se je skupnost večinoma organizirala okoli jedilnice. John Cage, ki je poučeval na tej šoli, je rekel:

Kar mislim, da je bilo tako pomembno na Black Mountain, je, da smo vsi jedli skupaj. Jaz sem na primer poučeval glasbene kompozicije, ampak nihče ni študiral pri meni. Nisem imel študentov. Ampak sedel sem za mizo trikrat na dan in tam so se odvijali pogovori. Ti obroki so bili pouk (Lehmann 2015: 101).⁷

Nekateri teoretiki, ki se ukvarjajo z omenjenima inštitucijama, so prepričani, da je eden izmed revolucionarnih elementov teh dveh šol ravno skupnost. Jedilnica je tudi na Bauhausu predstavljala točko srečevanja. Ko je bila šola še v Weimarju, je bila zaradi prostorskih težav zelo razparcelirana. Gropius je zaradi te težave organiziral menzo v bivši pralnici vojaške bolnice, kjer so se študentje lahko srečevali in večerjali po nizki ceni. Nekaterim študentom je priskrbel brezplačne obroke in štipendije, ki so jih donirali njegovi premožni prijatelji. Kot pravi Whitford: »Edina pozitivna stvar na Bauhausu, s perspektive študentov, je bila menza« (Whitford 1988: 45). Ostale stvari so v tistem času izgledale zelo neperspektivno. Uspeh menze je bil za Gropiusa zelo velika vzpodbuda, saj je bila celotna šola zastavljena kot skupnost v sobivanju. Predvsem pa je Gropius želel, da bi študentje delali in živeli skupaj in preko tega naj bi se razvila manjša družba sodelujočih, ki bi bila v sodelovanju vzor celotni družbi.

⁶ Ta objekt je imel 28 bivalnih prostorov, vsak po 20 m².

⁷ What I think was so important at Black Mountain was that we all ate our meals together. For instance, I was teaching music composition, but no one was studying with me. I had no students. But I would sit at a table three times a day and there would be conversations. And those meals were the classes.

TEORIJA IN TEORETIKI

Po zaprtju Bauhauusa so nekateri študentje in profesorji migrirali v Ameriko, kjer se je na pobudo Johna Andrewa Ricea ustanovila šola Black Mountain College (1933–1957). Na tej šoli je poučeval Josef Albers, ki je bil eden izmed najuspešnejših študentov Bauhauusa. BMC je deloma prevzel model izobraževanja z Bauhauusa in ga spremenil s pomočjo teorije Johna Deweyja. John Dewey je bil pripadnik filozofske šole ameriškega pragmatizma. Poleg epistemologije, etike, umetnosti in mnogih drugih disciplin je bil glasnik nove izobraževalne reforme, ki je temeljila na svobodi študenta/učenca. Pri BMC je veliko lažje ugotoviti, kakšna je bila celostna teorija, ker je Deweyjeva teorija z več vidikov zaobjela metodo izobraževanja. Teorija Bauhauusa je veliko manj podrobna. Lahko bi rekli, da obstaja obča in partikularna teorija, ki izoblikuje podobo fakultete. Obča teorija sta program in ideja fakultete ali šole, partikularna pa je individualni program, ki ga za svoje predmete sestavijo profesorji. Partikularna teorija se mora v večji meri naslanjati na občo, saj se morajo, če ideja fakultete temelji na participativni logiki, profesorji temu prilagajati. Na Bauhausu so bile partikularne teorije zelo podrobno razdelane, medtem ko obče principe poznamo le površinsko. Vsak od profesorjev je imel svojo teorijo, ki jo je na Bauhausu poučeval. Tako so denimo Paul Klee, Vasilij Kandinski in Johannes Itten imeli vsak svojo teorijo, ki so jo razvijali v času svojega dela in jo predstavljali na predavanjih. Večina teh teorij je dostopna tudi v obliki knjig, občo teorijo fakultete pa je napisal Gropius v manifestu Bauhauusa. Čeprav Bauhaus ni imel tako enovitega programa kot kakšne druge šole, je kljub temu močno vplival na teorijo izobraževanja.

Leta 1934 je Gropius pred nacisti pobegnil v London. Ko je prispel tja, je slabo znal angleško, kljub temu pa se je zelo hitro asimiliriral z okolico. Veliko se je družil s Herbertom Readom, ki je okoli Hampsteada ustvaril umetniško skupnost, kjer je Gropius stopil v stik tudi s Henryjem Moorom (MacCarthy 2018: 82). Read je Gropiusu v času njegovega bivanja veliko pomagal, po vsej verjetnosti tudi finančno. Prijateljstvo, ki se je močno utrdilo med Gropiusovim bivanjem v Angliji, je bilo zelo plodno za oba. Read je v Gropiusu našel somišljenika, kot piše Gropius v tekstu ob Readovi smrti:

Moj poskus združitve umetnosti, ki sem ga želel praktično udejaniti na Bauhausu, ga je še posebej zanimal. Kasneje mi je povedal, da je najina izmenjava o

reševanju osnovnih problemov izobraževanja botrovala odločitvi, da se je spustil v veliko študijo kreativnega poučevanja otrok« (Gropius 2015).⁸

Predvsem pa je Reada zanimalo povezovanje različnih umetniških disciplin, ki so jih združevali na Bauhausu. Ti pogovori in zanimanje so sčasoma prerasli v knjige, ki jih je bilo na koncu Readovega življenja v zvezi s tematiko kar pet. Ravno te knjige predstavljajo občo teorijo Bauhausa; v njih Read piše o idejah, ki jih je prevzel od Gropiusa.

Ena izmed skupnih točk, ki jo najdemo tako pri Readu (Bauhaus) kot pri Deweyju (BMC), je zagotovo svoboda študenta. Če vzamemo v branje Readov tekst *O učenju svobodnega človeka*, bomo hitro ugotovili, da je ena izmed glavnih referenc ravno antično poučevanje, ki je povezano z Aristotelom in predvsem Platonom. Read je od Aristotela prevzel povezavo med vrlinami in srečnostjo, a v svojem delu daje pomemben poudarek moralnemu izobraževanju. Tu ne gre za to, da bi poskušal človeku vsiljevati nekakšne etične zakone, ki jih mora ta prisilno ponotranjiti, ampak govori o nravi, kot jo razume antični predkrščanski svet. Grška beseda, ki jo v slovenščino prevajamo kot srečnost, je »eudaimonia«. »Eu« pomeni dobro, »daimon« pa duh ali božanstvo. Besedo »eudaimonia« bi lahko v slovenščino prevajali tudi kot delovanje v skladu z »najvišjim smotrom«. Srečnost, ki jo danes večinoma poznamo kot telesne užitke, so stari Grki razumeli drugače, in v tem smislu jo je uporabljal tudi Read. Toda zakaj bi Read tekst *O učenju svobodnega človeka* začel s to povezavo z Aristotelom? V *Nikomahovi etiki* Aristotel lepo pokaže, da je srečnost smoter vsakega dobrega delovanja, ki ga lahko dosežemo samo z samozadostnostjo. Takole pravi:

Pod pojmom samozadostnosti razumemo to, kar samo po sebi naredi življenje privlačno, ne da bi sploh dopuščalo potrebo še po čem drugem; to pa je po našem mnenju srečnost. Srečnost si želimo bolj kot vsega drugega – in to ne kot vsoto raznih dobrin; kajti vsota bi postala bolj zaželeno, če bi ji lahko dodali še neko, čeprav neznatno dobro. Z vsakim dodatkom postane namreč »dobro« večje, večje »dobro« pa je tudi zaželeno. Srečnost pa je nekaj popolnega in samozadostnega in končni smoter vseh dejanj (Aristotel 2002: 58).

Povezava med srečnostjo in samozadostnostjo je bistvena za razumevanje Readove uporabe Aristotelove teorije. Če želimo »npravno vzgajati« učence,

⁸ My attempts to bring my longing for a reunification of the arts to a practical test in the Bauhaus had found his vital interest. He later told me that our exchange about the basic educational problems to be solved had fortified his decision to venture into a major study of creative education for children.

je potrebno, da jih vzgajamo v smislu iskanja lastne srečnosti. Lastno srečnost lahko dosežemo samo tako, da smo samozadostni in s tem svobodni. Po Aristotelu poznamo tri vrste dobrin, ki so kot »hrana« za srečnost. Prva vrsta dobrin so zunanje dobrine, druga so telesne, zadnja in najpomembnejša vrsta so duševne. Za doseganje popolne svobode so pomembne duševne dobrine, ki jih pridobivamo z »duševnimi dejavnostmi in ustvarjalnostjo«. Read je v izobraževalnem procesu ciljaval ravno na to zadnjo. Študent je lahko popolnoma samorealiziran, svoboden in srečen samo, če najde svoj lastni smoter v duševnem udejstvovanju. Kot opozarja Aristotel, so zunanji smotri prisila, ki ne omogoča svobode, zato je način poučevanja, ki temelji na nalogah, kot jih ukazuje avtoriteta, popolnoma nezmožen naučiti človeka »misliti s svojo glavo« (Aristotel 2002). Kot je zapisal Albers v pismu 8. decembra 1934 Paulu Kleeju, mu je bilo pri Bauhausu in BMC najbolj všeč, da lahko »delamo v popolni svobodi« (Eggelhöfer 2015: 119). Šoli vsebinsko nista narekovali predmetov, zato so se lahko njihovi nosilci svobodno odločali, kaj točno bodo poučevali. Večinoma so to učitelji počeli skupaj s študenti, tako da skupaj niso vedeli, kam jih bo pot odpeljala ob koncu semestra. Tovrstni način delovanja jim je omogočal, da so vzajemno kreirali vsebino premeta. Princip, ki so ga uporabljali, je študentu omogočil, da si je v času izobraževanja sam zastavljal »cilje« v dialogu s skupnostjo, in tako je bil prehod s fakultete v profesionalni svet veliko lažji. V tovrstnem principu poučevanja nisi soočen s tem, da bi po končanem študiju moral sebe »na novo ustvariti«, ampak že med študijem ustvarjaš svoj smoter, ki ti omogoča, da si samozadostna oz. avtonomna oseba. Tukaj se ne bom podrobno ukvarjal z Deweyjevo teorijo svobode, lahko pa opozorim na dejstvo, da se je Read kljub svoji veliki teoretski mogočnosti tudi sam zatekel k Deweyjevi teoriji svobode.⁹ Zanj je »liberarni odnos v bistvu eksperimentalni odnos in zato na področju umetnosti pozdravlja katero koli obliko delovanja, ki bo priskrbela hipotezo v delu«¹⁰ (Read 2002: 118). Eksperiment tu lahko razumemo kot nepredvidljivo povezovanje različnih idej, ki kreirajo nove entitete.¹¹ Država ali šola mora sprejemati, da so si ljudje različni, »tolerirati mora različne poglede«, podpirati »svobodno komuniciranje«, s tem bo dosegla svobodni način naslavljanja novih problemov.

Eden izmed bistvenih elementov poučevanja na omenjenih šolah je bilo eksperimentiranje. Na BMC so še posebej poudarjali ta princip. Eksperimentiranje

9 V svoji knjigi *To Hell with Culture* Read v poglavju *O svobodi umetnika* citira Deweyja.

10 The libertarian attitude is essentially an experimental attitude, and therefore in the field of art it welcomes any form of activity that will provide a working hypothesis.

11 Readova misel je na tem mestu povezana z odnosom med državo in umetnikom.

ima v angleščini enak koren kot izkustvo (»experience«). Obe besedi izhajata iz latinske besede »experiri«, ki pomeni »poskusiti«, in na osnovi te jezikovne povezave je Dewey utemeljil svojo teorijo učenja skozi poskus. Dewey je zagovarjal, da skozi poskuse študent pridobiva izkustvo, ki mu pomaga pri odkrivanju različnih vidikov umetnosti. Na BMC je bil bolj kot končni izdelek pomemben sam proces. Eksperimentiranje z različnimi materiali, formami in predvsem z različnimi umetniškimi zvrstmi, kot so npr. ples, vizualna umetnost, slikarstvo, glasba etc., so omogočili zelo različne rezultate, ki so premikali meje umetnosti. Treba se je zavedati, da so na BMC poučevala in študirala velika imena: John Cage, Merce Cunningham, Willem de Kooning, Robert Rauschenberg, Walter Gropius, zakonca Albers in še mnogi drugi. Na fakulteti so veliko sodelovali in ustvarjali raznovrstne umetniške produkte.

[...] Kažejo na čisto prekrivanje z zgodovinsko in konceptualno raznolikimi avantgardami, še posebej v njihovi naravnosti do aktivnega občinstva ali udeležene igralka, in prostorsko, procesno naravnano estetiko, ki predvideva določen vidik instalacije in performativne umetnosti – z eno besedo, transgresiven koncept umetnosti (Lehamn 2015: 102).¹²

Povezovanje življenja v umetniški skupnosti in eksperimentiranje¹³ sta omogočila, da je energija, ki je nastala v teh pogojih, zgodovinsko premaknila umetnost še en korak naprej od tega, kar so začele avantgarde.

ZAKLJUČEK

V pričujočem besedilu sem želel pokazati nekaj osnovnih značilnosti poučevanja na Bauhausu in BMC. Čeprav je BMC deloval do 60. let prejšnjega stoletja, se je model, ki sta ga oblikovali šoli, nadaljeval in vplival na sistem izobraževanja drugih fakultet in se udejanja še danes. Predvsem je močno vplival na angleški poučevalni sistem in na nekatere fakultete v Ameriki in Evropi. Tudi v slovenskem prostoru obstaja fakulteta, ki temelji in deluje na opisanih principih. AVA – Akademija za vizualne umetnosti, ki je bila ustanovljena leta 2007 v Ljubljani, je v idejnem smislu naslednica teh fakultet. V katalogu, ki je bil izdan ob razstavi diplomantov leta 2011, je pridružen dekan

¹² [...] Show clear overlaps with historically and conceptually divergent avant-gardes, especially in their orientation towards an active audience, or participatory actors, and a spatial, process-oriented aesthetics that anticipates certain aspects of installation and performance art – in a word, a transgressive conception of art.

¹³ Eden izmed takih produktov je zagotovo *Spectodrama* Xantija Schawinskyja. Gre za predstavo, ki ima svoje korenine v teatru Bauhauasa in združuje različne umetniške pristope.

fakultete David Burrows zapisal, da »Pepi Sekulich, dekan in soustanovitelj Inštituta AVA, ‚gradi‘ to novo slovensko akademijo na podlagi lastne izkušnje z britanskim visokošolskim izobraževanjem« [...] »treba pa je vedeti, da pri tem ne gre za britanski izum, saj izhaja neposredno iz dela Bauhauusa [...]« (Burrows 2011: 15)¹⁴. Na AVA se je deloma namerno in deloma nenamerno presnel princip, ki temelji na eksperimentiranju in svobodi študenta.

V času raziskovanja in lastnega večletnega zanimanja za alternativne oblike poučevanja bi rad opozoril na pomembno dejstvo, ki bi pogojno moralo biti vodilo vseh fakultet, ki temeljijo na principu učenja »misli s svojo glavo«¹⁵. Čeprav je tovrstna naloga zelo zahtevna, saj je v tem principu vsebovan temeljni paradoks – kako lahko nekdo misli s svojo glavo, če ga nekdo uči, da misli s svojo glavo –, je ta ideja zelo pomembna, saj jo sodobna družba nujno potrebuje, če želi biti demokratična. V resnici so se s tem temeljno ukvarjali že v antični Grčiji. Sokrat je zase rekel »da je edina stvar, ki jo ve, da nič ne ve« in s pozicije »nevednega učitelja« je s pomočjo vprašanj ljudi »poučeval«, da mislijo samostojno. Tudi Immanuel Kant je v svojem tekstu *O razsvetljenstvu* opozarjal, da družba ne bo prišla iz nedoletnosti, dokler ljudje ne bodo »mislili s svojo glavo«. Pri demokratičnem političnem sistemu je nujno, da so volivci miselno avtonomni, saj so v nasprotnem primeru zunanje sugestije tiste, ki odločajo o političnem dogajanju. Poskusi, ki so se udeleževali na Bauhausu in BMC, so spodbuda za celotno družbo in ne samo za izobraževanje na področju umetnosti. Seveda je ta način poučevanja še zelo neraziskan in ni minilo še dovolj časa, da bi lahko zagotovo ocenili metodo. Deloma lahko vseeno podamo oceno omenjenih šol po principu uspeha njihovih študentov. Bolj kot so se uspeli študentje »samoustvariti«, boljša je šola. Bauhaus na primer bolj slovi zaradi imen, ki so poučevala na njem, in ne toliko zaradi uspeha študentov. Ljudje se hitro znajdejo v zagati, ko jih prosiš, da naštejejo tri uspešne študente z Bauhauusa, medtem ko iz rokava stresejo imena profesorjev. To ne pomeni, da je bila šola slaba, na nek način prav BMC nadoknadi ta manjkajoči vidik in proizvede več samorealiziranih umetnikov.

Povzetek

V članku predstavim nekaj osnovnih značilnosti izobraževanja, ki so vladale na šoli Bauhaus in na Black Mountain Collegeu. Bralec želim predvsem posredovati informacije, za katere predpostavljam, da niso tako splošno znane.

¹⁴ Zelo veliko je k programu pripomogel Miran Mohar, prodekan AVA in član skupine IRWIN.

¹⁵ »Sapere aude«, ki je izvorno geslo razsvetljenstva.

Predstavil sem štiri osnovne principe poučevanja: učenje iz skupnosti, sprememba v poimenovanju učitelj/učenec, svoboda učenca in eksperimentiranje. V prvem poglavju z naslovom *Industrija in ceh* sem predvsem želel pokazati razdvojenost med industrijskim in cehovskim principom, ki se je v kasnejših fazah Bauhausa popolnoma razblinil. Cehovskemu principu je bil Bauhaus prvič zavezan v manifestu, ki ga je za šolo spisal Walter Gropius. Ta princip se je kazal tudi v novem poimenovanju, ki ga so ga uvedli na šoli. Drugi moment, kjer se vidi ta princip, je življenje v skupnosti. V drugem poglavju *Teorije in teoretiki* pokažem teoretski vpliv, ki ga je na Herberta Reada imel Bauhasu, in vpliv, ki ga je na Black Mountain College imel John Dewey. V poglavju izpostavim zlasti pojma svoboda in eksperiment.

Ključne besede: svoboda, eksperiment, ceh, Bauhaus, Black Mountain College

ABSTRACT

In this article I tried to present some of the basic characteristics of educational system, which was ran on the Bauhaus faculty and Black Mountain College. I am trying to present to the reader information that I suppose, that are not so well known. I presented four basic principles of teaching: learning from the community, the change in the naming of student/professor, freedom of the students and experimentation. In the first chapter called *Industry and Guilds* I tried to present the separation that took place between the industrial principal and the guild principal, which was almost totally forgotten in the later phases of Bauhaus. Bauhaus was firstly obliged to the guild principle when Walter Gropius wrote the manifesto for the faculty. This has shown also in the naming, which was used in the faculty. The second moment that we can see this principle is life in a community. The second chapter *Theory and Theoreticians* is trying to show the theoretical influence of Bauhaus on Herbert Read and the influence of John Dewey on Black Mountain College. In the centre of this chapter there is the idea of freedom and experimentation.

Keywords: freedom, experiment, guild, Bauhaus, Black Mountain College

SEZNAM LITERATURE

- ARISTOTEL (2002): *Nikomahova etika*, prev. Kajetan Gantar. Ljubljana: Slovenska matica.
- BORCHARD-HUME, Achim (2006): Two Bauhaus Histories. V: BORCHARD-HUME, Achim: *Albers and Moholoy-Nagy*. London: Tate Publishing, str. 66–79.

- BURROWS, David (2011): Poskusi in napake. V: MOHAR, Miran, WARD, Patrick (ur.): AVA003. Ljubljana: AVA, str. 15–16.
- EGGELHÖFER, Fabienne (2015): Processes instead of Results: What Was Taught at the Bauhaus and at Black Mountain College. V: NICOLAS, Catherine (ur.): *Black Mountain an Interdisciplinary Experiment*. Nemčija: Spector Books, str.100–120.
- GROPIUS, Walter (1919): *Bauhaus Manifesto and Program*. <http://mariabuszek.com/mariabuszek/kcai/ConstrBau/Readings/GropBau19.pdf> (vpogled 22. 3. 2019).
- GROPIUS, Walter (2015): *On Herbert Read*. V: SKLETON, Robin (ur.): *Herbert Read a Memorial Symposium*. New York: Routledge.
- IM HOF, Ulrich (2005): *Evropa v času razsvetljenstva*. Ljubljana: cf. (Modra zbirka).
- LEHMANN, Annette Jeal (2015): Pedagogical Practices and Models of Creativity at Black Mountain College. V: NICOLAS, Catherine (ur.): *Black Mountain an Interdisciplinary Experiment*. Nemčija: Spector Books, str. 98–110.
- KERN, Ingolf (2014): *The Bauhaus building in Dessau*. Nemčija: Spector Books.
- MACCARTHY, Fiona (2018): *Walter Gropius in Britain*. London: Tate Etc.
- MARX, Karl (1956): *O historičnem materializmu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- READ, Herbert (2002): *To Hell with Culture*. New York: Routledge.
- WHITFORD, Frank (1988): *Bauhaus*. London: Thames and Hudson Ltd.